

MIHAI ISPIRESCU: „Nu m-am lăsat căsăpit de oricine“

□ Ai debutat editorial în anii '70 și scenic în anii '80. Cu destule anevoinți și într-un caz și în altul. Reamintindu-ți acea perioadă, ce crezi că ar fi important să se știe și să nu se uite de către cei care au șansa să debuteze în anii '90, eliberați de teroarea dictaturii ceaușiste?

■ Inimaginabila umilință pe care un autor era nevoit s-o suporte, nesfârșitele acrobații pe care trebuia să le facă pentru a strecura o idee mai îndrăzneată, o replică mai adevărată. Vorbind despre Teatru cu majuscule, despre dramaturgie în adevăratul sens al cuvântului, este de la sine înțeles că o piesă nu-l un chestionar cu întrebări și răspunsuri și nici nu poate să „răspundă” unei anumite tematici, cum se cerea în acele vremuri. Se mira cineva: „Atunci de ce scrii?” Ca să mă întreb, răspundeam. Și ca să acționez, în felul meu. Pentru că, toată lumea o știe, a scrie înseamnă a acționa. Orice om care se apucă să scrie teatru astăzi trebuie să fie fericit că nu se mișcă în corsetul unor tematice date, impuse de Consiliul Culturii, iar autorii care nu se „înscriseră” în aria acelor tematice, de altfel foarte puțini, e adevărat, erau strașnici chelfaniți în diverse plene.

I-aș mai spune autorului care s-ar pregăti să debuteze astăzi că eu sînt unul dintre cei mulți-puțini care cred că este foarte important să ai sprijinul criticii. Eu l-am avut, chiar în condițiile vitrege de atunci, și datorită unor critici importante am reușit, în cluda opreliștilor „tematice”, să atac frontal sistemul. Criticii sînt cei care au înțeles printre primii lucrul ăsta și, într-un limbaj quasi codificat - timpurile nu permiteau mai mult - mi-au încurajat atacurile la adresa „birocrației”, „automatismelor de gândire” etc., care se refereau, de fapt, la sistem, lucru pe care publicul l-a înțeles imediat și l-a aplaudat ca atare.

Am fost ajutat și de ceilalți componenți ai complexului pentru că, recunoaștem sau nu, teatrul este o artă colectivă. Nu poți exista ca autor dramatic fără ac-

tori, regizori, fără angrenarea în uriașul mecanism care se cheamă teatru. Shakespeare, spre exemplu n-a ajuns pînă la noi numai pentru că a fost genial, ci pentru că, fiind genial, a fost jucat de generații succesive, de mari actori și regizori. El n-a rămas o literă într-un volum, ci a fost și a rămas un autor viu.

□ Ca și în cazul altor dramaturgi români, să zicem de la Caragiale la Mazilu și Băieșu, pentru a ne referi doar la câteva nume de rezonanță, dramaturgul Mihai Ispirescu coexistă de multă vreme cu prozatorul satiric, al cărui debut editorial a avut loc abia în 1992. Situații conflictuale din schițe intră în economia unor piese de teatru, după cum nu puține replici din piesele scurte, într-un act le-am văzut convertite în paginile prozei satirice. Nu vreau să te întreb dacă la început a fost oul sau găina, pentru că, așa cum știm, la început a fost cuvîntul. Aș vrea să aflu doar încotro a luat-o el, mai întîi, în cazul tău și care gen crezi că-ți este mai familiar sau chiar mai apropiat sufletește?

■ Orice subiect este o obsesie. O obsesie pe care o transcriu după ce un lung timp o port în mine. Ea „iese” într-un gen sau altul, migrează chiar de la un gen la altul, ceea ce, cred eu, are mai puțină importanță. Cert este că, atunci cînd simt că poate depăși granițele unei proze scurte și poate deveni o piesă de teatru, încerc s-o realizez ca atare. Este cazul, spre exemplu, al Trăsirii la scară, care inițial a fost o schiță. Horia Lovinescu spunea că, „pentru a reuși, un autor - ca orice meseriaș - trebuie să știe în ce să-și dăltuiască subiectul. Mar-mora cere un anumit subiect, lemnul un altul, granitul altceva, bronzul presupune și el altceva. Ție ți se cere să nu le-ncurci” zicea el, înghițindu-și coniacul.

Mă simt, deci, la fel de bine și în proza scurtă și în teatru, pentru că proza scurtă o simt ca o anticameră a teatrului. De altfel, înainte de a-mi scrie piesele, eu mi le povestesc.

□ Nu ți s-a întîmplat să ții cont de sfatul lui Caragiale, care

le spunea celor ce îi povesteau piesele lor să le lase așa, adică nescrise?

■ De foarte multe ori, după cum ușor se poate constata numărându-le pe cele rămase.

□ Să înțeleg că, în urma povestirii pieselor, reușești să fii chiar primul tău critic?

■ Până la un punct, da. Dar critica este cu totul altceva și pentru mine rămâne o adevărată instituție de lansare a autorilor.

□ Ai scris savuroase pastile sau pilule pentru T.V., scheciuri de televiziune și revistă, și chiar spectacole întregi de revistă, între care acel elevat scenariu numit "Corăbii pentru Dumneavoastră", pus în scenă de regretatul Alexandru Bocăneț la Teatrul de estradă din Ploiești. Dar ai părăsit cu destulă obstinație genul și n-ai vrut să revii la el. Îl consideri într-adevăr minor, crezi că nu merită investiția de talent sau perisabilitatea lui e cea care te-a îndepărtat de el în primul rând?

■ Ținta mea a fost totdeauna aceea de a scrie teatru, pentru că, până la urmă, Corăbii pentru Dumneavoastră era tot un fel de piesă, în care interveneau cîtece și momente de balet. Am vrut să ajung la o deschidere mai largă a întrebărilor pe care mi le puneam și această deschidere numai teatrul mi-o putea oferi.

□ Nu cumva a intrat în alchimia acestei "deschideri" și teama de a nu fi considerat tu însuși "minor" și cumva "neserios" pentru a fi recunoscut în rîndul dramaturgilor?

■ Nu cred că despre asta e vorba. "Minor" sau "major" poți să fii și în teatru și în revistă. Depinde cum scrii. Ca să dau un exemplu la îndemînă, un spectacol de estradă scris de Pulu Maximilian, în timpul dictaturii, putea să fie mult mai incisiv și mai interesant decît o piesă conjuncturală, cu pretenții. Problema este cît talent al și cît îi-l lei în serios. Autorul se recunoaște prin personajele sale. "Doamna Bovary sînt eu" spunea Flaubert. Un autor tezist este un falsificator. Un autor cu teză vrea să facă propagandă, să-și conducă el personajele, spre un deznodămînt comandat, în loc să se lase condus de ele. Nu poate fi sincer. Despre asta e vorba. Ionesco spune că "Teatrul care nu e clădit decît pe o ideologie, o filosofie, și care nu datorează totul decît acestei ideologii și acestei filosofii, e clădit pe nisip, se prăbușește". Asta o scrie, reține, în '58, cînd n-avea de unde să știe cîtă dreptate o să-i dea timpul.

□ Am insistat nu întîmplător asupra acestui gen al revistei, pentru că, pe de o parte, îl consider de mare viitor în clipa de față, iar pe de altă parte, te consider unul dintre pușinii autori virtuali ai genului, unul dintre pușinii scriitori care ar putea aborda cu succes nu numai spectacolul de revistă, într-o anvergură modernă, ci și specii satirice mult mai percutante, precum cabaretul politic. Ce te reține, de fapt?

■ Nimic. Îmi dau seama că lumea a evoluat încît trebuie surprinsă altfel. Nu știu cum o voi face, eu pe viitor, prin ce mijloace, cînd, cum și cît voi fi în stare, dar cert e că voi încerca.

Adevărul nostru e în visele noastre, în imaginație - lasă-mă să-l citez tot pe Eugen Ionesco - „visătorul sau gînditorul sau savantul e revoluționarul, el este cel care încearcă să schimbe lumea. Realitatea nu e de realizat; ea nu este decît ceea ce este”.

□ Ce te-a impresionat mai mult la Horia Lovinescu, de care ai și amintit deja, și ce crezi că s-ar conveni să se rețină, azi, nu numai din dramaturgia sa, ci și din "lecția" demersului său cultural, ca director de teatru?

■ Eleganța, profesionalismul, detașarea lui seniorială față de nimicuri, nimicuri prin care el a înțeles pînă la urmă chiar viața.

□ Știu că, mai de curînd, cînd ți s-a propus să fii director de teatru, ai refuzat. Dacă ți s-ar mai propune acest lucru, nu în 1990, ci în 1993 sau 1994, ai refuza din nou? Nu te socotești potrivit pentru asta sau te sperie stadiul actual al administrației teatrale și lentoarea schimbărilor în domeniu?

■ Am refuzat și aș refuza oricînd un asemenea post, pentru că a fi director de teatru, în general director, e o adevărată meserie, pentru care eu n-am nici o vocație. Am experiența vieții într-o asemenea instituție, o cunosc de mic copil. Pușini au fost cei care au reușit în această meserie. M-a impresionat Caragiu la Ploiești. Apoi, la "Nottara", Lovinescu, dar numai în tandem cu Maxim Crișan, acest Inegalabil "geambaș" de teatru. După cîte vezi, puține exemple îmi vin în cap. Asta nu înseamnă că nu mai sînt și altele.

□ Premiera din februarie '93 a piesei Arșița și viscolul a avut loc tot la Teatrul "Nottara", în regia lui Dominic Dembinski. Erai legat de Teatrul "Nottara", aici ți se jucaseră, în premieră pe țară, Trăsura la scară și Aprilie, dimineața, în regia lui Dan Micu. Tu ai renunțat la el sau el a renunțat la tine?

■ Nici el la mine și, cu atît mai puțin eu la el. Îl consider șansa intrării mele în teatru prin două spectacole care, datorită lui și actorilor lui, s-au bucurat de mare succes. Dar plecarea la Teatrul Mic nu i-a dat practic timpul necesar noii montări, care a interesat - de data aceasta - un alt regizor, mai tînăr dar talentat. De altfel, la data cînd va apărea acest interviu - dacă este să-l credem pe Dan Micu - Vis pentru trompetă solo, noua mea piesă, se va afla în stadiul lecturilor la Teatrul Mic. Dar, poate că eu rămîn un incorrigibil naiv. Poate nu va fi așa.

□ Pe lîngă montările semnate de Dan Micu, la "Nottara", piesele tale au mai fost puse în scenă la Tîrgu Mureș, de Tompa Gábor, și la Constanța, de Mona Chirilă. Chiar în condițiile de atunci - cu nenumărate "vizionări", care nu făceau decît să amputeze textele și miza politică a montărilor - consideri reprezentative aceste spectacole pentru piesele tale?

■ Fiecare spectacol a avut amprenta personalității regizorale respective și erau fiecare o adevărată sărbătoare, o izbîndă - așa cum aminteai - împotriva cenzurii. O bucurie la care participau deopotrivă actorii și publicul.

□ Ce gen de regizor ți-ai dori, în continuare, pentru montarea pieselor tale?

■ Același. Am avut șansa întîlnirii cu regizori pe care-i consider reprezentativi pentru meseria lor. Inteligenți, talentați, inventivi. Și, am avut puterea să aleg și eu, nu numai să fiu ales. Nu m-am lăsat cîșăpit de oricine. De altfel, amenințați de jugul vizionărilor și al stigmatizării ca persoană non grata, pușini confecționeri de doză se înghesuiau să-mi pună piesele-n scenă. Au fost cîțiva, dar l-am refuzat și am avut puterea, spre exemplu, să-l aștept zece ani pe Dan Micu, să-mi monteze în premieră Trăsura la scară. Cam mult, pentru o singură viață, nu crezi? Așa se face că sînt azi un tînăr dramaturg de 53 de ani.

□ Există vreo particularitate stilistică a acestor piese de care crezi că regizorii, cît și scenograful și, bineînțeles, actorii, ar trebui să țină seama, în primul rînd?

■ Nu știu. Particularitate în sensul în care un scaun se

deosebește de altul, o masă de alta. Despre proști, de pildă, a scris toată lumea. Ce-al mai putea adăuga tu?!, mă-ntrebam. Nimic care să te "particularizeze". Dar dacă stai să te gîndești, vezi că ceva poate fi totuși puțin altfel. Rămîne poate în felul meu de a-l privi. Eu îl văd cu evlavie. Cred că el au fost creați de Dumnezeu pentru odihna spiritului. Cu proștii pur-sînge eu n-am nimic. Pe aștia îi iubesc și îi respect. Cu ăla activi e altă poveste. Ei sînt dezastrul, calamitatea. Și, într-adevăr, nu ducem lipsă deci pe cap de locuitor. Prostia activă și Impermeabilitatea la umor caracterizează tot mai multe persoane importante din vremurile noastre, la care s-au referit și se referă piesele mele.

□ Pentru dramaturgul Mihai Ispirescu ce-a însemnat "tranzitia"? Scriai într-un fel înainte de '89 și scrii cumva altfel după?

■ "Tranzitia" n-a însemnat nimic. Și atunci și acum am fost și rămîn obsedat de banalitatea că sîntem muritori, că pierim. Cred că asta nu trebuie uitat niciodată. Nu înseamnă că trebuie să fii un cioclu, bîzîind ca musca în jurul holtului, dar din tot ce scrii trebuie să răzbată această conștiență. Care să te facă mai bun, mai modest, mai blînd, mai înțelept. "Credem mereu că ladul e în ceilalți", spunea Sartre. Să-nțelegem, deci, că el coexistă în fiecare dintre noi, deopotrivă cu raiul și că tot ceea ce ne apropie sau ne desparte pe unii de alții nu-l decît alegerea. Adică pentru ce optăm. Mă înspălmîntă intoleranța care a devenit astăzi, pentru mulți, un ideal de viață. Un ideal care ar putea să ne piardă, mai repede decît am crede, nu numai ca persoane ci și ca popor.

VICTOR PARHON

